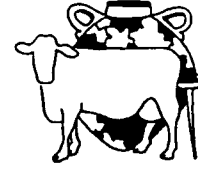

חדשות מן העבר

ההדרכה בענף הרפת בשנות העשרים (במאה ה־20)

שלמה דורי – מוזיאון וארכיון הרפת, יפעת

הרקע

לא מזמן תיאר יוסי מלול, בדף האינפורמציה השבועי, את הקשיים בהם נתונים מדריכי שה"מ, בעיקר מבחינה תקציבית. המחלקה לבקר מוכרת לי אישית, כי עבדתי בה בראשית שנות הששים, כאשר בראשה עמד חיים שור ז"ל והעבודה בוצעה בעיקר על ידי חבורת רפתנים ותיקים, אותם חיים גייס במגזר הקיבוצי, בנוסף לצוות קבוע מן התקופה הקודמת. גם אז העבודה לא היתה קלה. האזורים שהיו באחריותו של המדריך היו גדולים מאוד וכללו מושבים, קיבוצים ובתי־ספר חקלאיים, עדרי חלב וגם בשר. העבודה בוצעה על ידי מדריך רפת ומדריך מספוא. הרכב היה גרוע (גיפים וטנדרים) ומספר שעות העבודה רב מאוד. מלבד ההדרכה השוטפת, המדריך אירגן ימיעיון ומפגשים, במושבים בעיקר בערבים. למרות התנאים הקשים, בדרך כלל בוצעה עבודה מקצועית טובה מאוד, ומלבד זה נוצרו יחסי חברות חמים בין המדריך והמודרכים – דבר חיוני כשלעצמו לשיפור תוצאות העבודה והאווירה.

ההדרכה בשנות ה־20

לידינו הגיע דו"ח משנת 1922, כתוב בידי יהושע ברנדשטטר, מדריך לגידול בקר של המחלקה להתישבות בהנהלה הציונית. יהושע ברנדשטטר זה היה בוקר מקיבוץ בית־אלפא ובוגר הפקולטה לחקלאות בהולנד. היה לו נסיון מעשי, מזה שהקים יחד עם אחיו יחזקאל משק חלב ביבניאל, וגם מתקופת עבודתו ברפת בית־אלפא.

הדו"ח מקיף את המצב ברפתות של קלנדיה, קרית ענבים, בן־שמן, חולדה, מרחביה, דגניה א', כנרת, דגניה ב' – בכל יישוב נערכו שני ביקורים. בנוסף, בגן שמואל ובדגניה ג' (גניגר) נערכו ביקורים של 3–5 ימים!

מלבד בקבוצות הגליל העליון, גן־שמואל ודגניה ג', ארכו בקורי הראשונים 3–2 ימים והשניים: 5–3 ימים. בכלל הקדשתי את ביקורי הראשון לברור מצב הרפת, סדורים טכניים שיאפשרו את המשכת עבודתי כגון: גזור האבוסים בין פרה ופרה לשם כלכלה מדויקת, סדור חדרי עגלים מחוץ לרפת, שמירת הנקיון ברפת והפרות וכו'. באיאלו מקומות עזרתי גם בסדור התכניות לרפת בין אם פרוביזורית או קבועה. כן גם עמדתי בקבוצות שונות על הכיוון שברפת כלומר: באיזו צורה צריכה להיות ההכנסה: גידול בקר לחלב ובשר, מכירת חלב לשוק או תוצרת החלב, דבר הדרוש מאד, מאד לשם קביעת אפני העבודה, הטיפול בפרות, מין וגזע הפרות, סידור מחלבה ורפת מתאימה וכו' וכו'.

בביקורי השני ניגשנו כבר לאיאלה עבודות יסודיות כגון: סידור עבודת הרפת בכלל, הכלכלה, החליבה, טיפול בעגלים, התחלה של תוצרת ועוד. בנוגע לסדר העבודה התחשבתי, כמובן, בעיקר עם התועלת הישירה שיש בדבר בגלל התאמת העבודה לדרישת הפרה אולם לא העלמתי עין גם מהצורך האורגניזטורי שבדבר. בין כל המשקים שביקרתי לא מצאתי אף שני מקומות שבהם ישלוט סדר עבודה ברפת אחת, דבר המוכיח כי אין כאן ענין של פרינציפ אלא שהכל נתון בידי המקרה מה שמקשה כמובן על חליפת הדברים בין המשקים בשאלה מקצועית זו הדרושה לדעתי להתפתחות הענף הזה במובן הכללי.

בנוגע לכלכלה: מיותר להזכיר את חשיבותה. למעשה, חסר שטח גמור. אין מתחשבים כלל אם חומרי המזון המוגשים לפרה הם יוצרי חלב, בשר, כח. גם בכמות ובמחירים אין קביעות. לשם זה הסדרנו במקומות אחרים, מלבד חלוקת המנות, גם נסיונות על השפעת כמות ואיכות המזון על החלב.

בנוגע לחליבה: עמדנו במקצת מלבד על הטכניקה של החליבה, על השאלה: פעמים או שלוש פעמים חליבה ביום? שאלה זו איננה כי"כ פשוטה כמו שנראית לכאורה והיא תמצא את פתרונה בהמשך העבודה בקשר עם צורת המשק. בנוגע לטיפול בעגלים: לעבודה זו הקדשנו ונקדיש תשומת לב מיוחדת. תופעה מוזרה כי מעטות מאד במשקים הפרות מ"שלגו". כלומר: שאינן קנויות מהחוף ואלה שישנן אינן מראות כלל כי השבח המין: להיפך. מצב העגלים בכלל הוא ברע ובמקומות שונים תמותם היא פשוט מבהילה. כל העבודות הנ"ל התחלתן נעשית על ידי במשך ימי המצאי שם.

את הערבים אנוכי מקדיש לשיחות מסדרות על אותם העניינים הנעשים והצריכים להעשות בימים הקרובים.

במקומות שונים עומדת קניית הפרות בצורה כזאת שאי אפשר לדחותה. בשביל זה מסתדרת עתה קבוצה מתוך המשקים הזקוקים לפרות חלב ובעוד ימים מספר נצא לבירות בשביל קניה משותפת. מהרבה טעמים שלא המקום כאן לפרשם הנני מתנגד לפרות דמשקאיות. המשקים נוכחו בצדקת דברי והוחלטה הנסיעה לבירות.

מוקדם הוא לציין במקום זה תוצאות. את אלה תראה השנה. אולם התקמדות נכרת. המשקים הבטיחוני לשלוח לכם מדי פעם בפעם פרטים על

פעולתי אצלם ועל מהלך העבודה.

עלי עוד להזכיר כי בגליל העליון טרם התחלתי בפעולה מעשית מפני הטעמים שהזכרתי עליהם במכתבי אליכם מהחודש שעבר / "תכנית-עבודתי" / אולם אחרי ביקורי הראשון הוברר לי כי יש שם מקום לפעולה רחבה ביחוד במקצוע גידול הפרות וחושבני כי אחר שתסדר במקצת העבודה בקבוצת יהודה והגליל התחתון, אקדיש זמן ארוך יותר לעבודה בקבוצת הגליל העליון. אי-איוז התחלה כבר נעשתה: חלוקת מנות, עגלים, תוצרת, אולם כל אלה בצורה מזערית מאד.

להבא אסדר את הדו"ח בצורה של יומן שאת תלושיו אמציא לכם מדי שבוע בשבוע והם ישמשו חומר הגון בשביל הס"ה שיעשה במשך הזמן.

בהודמנות זו הנני חושב לכדאי להפנות את תשומת לבכם לצורך שכל פעולה חשובה פחות או יותר: כגון קניית פרות בארץ או בחו"ל, בנין רפתות, סידור מחלבות, רכישת פרות, תעשה בצורה מרוכזת יותר חיינו: לפני הוצאתה לפועל בחירת אפשרות בידי המשקים המעוניינים בדבר לחוות את דעתם כי אחרת לא תתואר עבודה משותפת בין המשקים - לכל הפחות בני מחוז ידוע - שכ"כ נחוצה להצלחת הפעולה ב"מועצות" כגון אלה, אבקש לשתף גם אותי. אגב ובקשר עם זה: לדעתי היתה נסיעה לחו"ל בקיץ לקניית פר הולנדי, שעדין לא ידוע התאקלמותו בארץ, בשביל משק חדש, טעות ביסוד.

/חתום/ יהושע ברנדשטטר

קשה להבין כיצד אדם אחד, בכלי תחבורה של הימים ההם, היה מסוגל לבצע את העבודה ובצורה כה יסודית. אכן, דור נפילים!

ביקור במוזיאון הרפת ביפעת

לפני מספר שנים הקימה ההתאחדות מוזיאון לענף רפת החלב, לצד המוזיאון לראשית ההתיישבות בעמק יזרעאל אשר בקיבוץ יפעת. בתוך אותו מבנה של מוזיאון הרפת שוכן גם ארכיון הענף ובו חומר תיעודי רב-גוני למכביר אודות ראשית הענף והחלוצים שהקימוהו בארץ-ישראל בראשית המאה הנוכחית.

ביקור במוזיאון הוא תענוג וחוויה אמיתית לכל רפתן וחקלאי בכלל - אולם הוא צריך להיות חובה וחלק מתכנית הלימודים לכל התלמידים (והמורים ומדריכים), אשר בבתי הספר החקלאיים באשר הם. שעות הביקור במוזיאון הן 7.30 - 11.30. רצוי לתאם ביקור של כיתות שלמות עם האחראי על המוזיאון, הח' שלמה דורי, טלפון: 06-6548754, פקס: 06-6548156.